

Drs. C.J.M. Spierings

J.F. Vos

HET PERSONEELSBESTAND VAN HOVENIERS-
EN GROENVOORZIENINGSBEDRIJVEN

L27
171c

Mededelingen No. 171

September 1977

Landbouw-Economisch Instituut - Conradkade 175 - Den Haag
Telefoon 070 - 61.41.61
Afdeling Structuuronderzoek

Woord vooraf

De Commissie Onderzoek Rationalisatie Bosbouw van het Rijksinstituut voor Onderzoek in de Bos- en Landschapsbouw "De Dorschkamp" te Wageningen, heeft zich tot het Landbouw-Economisch Instituut gewend met het verzoek een onderzoek in te stellen naar de kwantitatieve en kwalitatieve ontwikkelingen van het werknemersbestand in de z.g. groene sector, waarbij zowel op de vraag als op het aanbod ervan diende te worden ingegaan. Daarbij gaat het niet alleen om bossen, maar uiteraard ook om beplantingen (parken, plantsoenen e.d.) en natuurterreinen.

In de afgelopen jaren zijn buiten de bosbouw de activiteiten op het gebied van het openbare groen, de landschapsbouw en het natuurbehoud sterk toegenomen. Omtrent de werkgelegenheid bij al deze voorzieningen zijn geen of slechts in beperkte mate gegevens beschikbaar. Inzicht in de huidige en de te verwachten werkgelegenheid in de groene sector is van belang met het oog op de planning van de capaciteit van de verschillende opleidingen, evenals voor de toekomstige vraag naar personeel in de betreffende sector.

De resultaten van het onderzoek naar het personeelsbestand in de groene sector worden gepubliceerd in enkele deelrapporten. Dit rapport betreft het personeelsbestand van hoveniers- en groenvoorzieningsbedrijven. In een ander rapport wordt het gemeentelijk personeelsbestand in de groene sector behandeld. Verder is in afzonderlijke verslagen aandacht besteed aan het personeelsbestand in dienst bij eigenaren en beheerders van bossen en natuurterreinen evenals aan dat van inlands rondhouthandelaren. In aansluiting hierop zal een samenvattend rapport verschijnen met de belangrijkste gegevens uit de verschillende verslagen. Tevens zal een verslag worden gemaakt over het beroepsbeeld en de beroepsmobiliteit van de werknemers. Ten slotte wordt een prognose opgesteld van het toekomstig personeelsbestand in de groene sector, waarbij de vraag naar en het aanbod van arbeidskrachten ter sprake komt.

Ter begeleiding van het onderzoek is een commissie ingesteld, waarvan de leden uit hoofde van hun functie nauw zijn betrokken bij de groene sector. Aan deze commissie is dank verschuldigd voor haar waardevolle adviezen. De commissie is als volgt samengesteld:

Prof. ir. M.M.G.R. Bol (voorzitter)	Landbouwhogeschool
R.F. de Fremery	Nederlandse Vereniging van Boseigenaren
C. Groen (gepensioneerd)/G. Hof	Ned. Christ. Bond van Overheidsperoneel
Ir. J.L. Guldemond	Dienst van De Hout, plantsoenen en begraafplaatsen in Haarlem

Ing. D. van Hattem
Ir. E.P.L. Hessels

Ir. E.M. Lammerts van Bueren
Th. van der Pouw (overleden)/
W.J. van Cuijk
P.J. van Put
Drs. H.D. Schouten
Drs. H. Smit

Ir. R. Spriensma

Ir. W. Westhoff
M. de Winter

H.J. van der Woerd

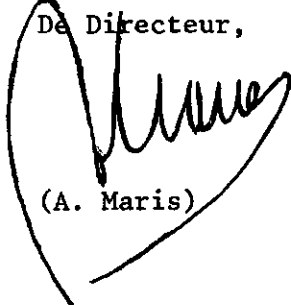
Heidemij Nederland
Vereniging tot Behoud van
Natuurmonumenten in Neder-
land
Staatsbosbeheer
Federatie Bouw- en Hout-
bonden
Nederlandse Houtcentrale
Bosschap
N.V. Heidemaatschappij Be-
heer
Rijksdienst IJsselmeerpolder-
ders
Unie van Waterschappen
Aannemersbedrijf Mostert en
De Winter
Voedingsbonden FNV

Het secretariaat berust bij de afdeling Structuuronderzoek van het Landbouw-Economisch Instituut.

Voor de bijzondere medewerking van de in het onderzoek betrokken hoveniers- en groenvoorzieningsbedrijven is eveneens een woord van dank hier zeker op zijn plaats. De van hen verkregen informatie vormt de basis van het onderzoek.

Het onderzoek is opgezet door drs. C.J.M. Spierings die eveneens de verslaggeving verzorgde, terwijl J.F. Vos assisteerde bij de analyse van de gegevens.

Den Haag, september 1977

De Directeur,

(A. Maris)

Samenvatting 1)

1. Doel en opzet van het onderzoek

Bepaalde delen van de groene sector zoals parken en plantsoenen vragen relatief veel arbeid in vergelijking met bijvoorbeeld bossen en natuurterreinen. Daar komt nog bij dat tegenover de kosten van instandhouding en verzorging van o.m. parken en plantsoenen vrijwel geen financiële inkomsten staan. Een dergelijke situatie heeft geleid tot snelle veranderingen op het terrein van de arbeidsrationalisatie en mechanisatie. Mede als gevolg hiervan is het zicht op de omvang van het personeelsbestand grotendeels verloren gegaan. Verder is gebleken dat de bestaande gegevens verouderd of onvolledig zijn.

Het gebrek aan gegevens over de huidige en toekomstige werkgelegenheid was voor de Commissie Onderzoek Rationalisatie Bosbouw van het Rijksinstituut voor Onderzoek in de Bos- en Landschapsbouw "De Dorschkamp" te Wageningen aanleiding het Landbouw-Economisch Instituut te verzoeken een onderzoek in te stellen. Dit onderzoek zou dan betrekking dienen te hebben op "de kwantitatieve en kwalitatieve ontwikkeling van het werknemersbestand in de bosbouw in brede zin, in alle geledingen, zowel van de zijde van de vraag als van het aanbod".

Deze informatie is vooral van belang in verband met de arbeidsvoorziening. Ook met het oog op de planning van de capaciteit van de verschillende opleidingen ten behoeve van de groene sector is er behoefte aan gegevens omtrent de toekomstige vraag naar personeel.

In overleg met de voor het onderzoek ingestelde Begeleidingscommissie is besloten om in plaats van "bosbouw in brede zin" de term "groene sector" te gebruiken. Tot de groene sector worden gerekend:

1. Beplantingen: in hoofdzaak parken en plantsoenen. Verder gaat het om ruimten ten behoeve van de openluchtrecreatie voor zover deze voorzien zijn van groenelementen, zoals sportvelden, zwembaden, recreatieterreinen e.d.
2. Bossen: houtopstanden en rijbeplantingen welke zowel binnen als buiten de bebouwde kom - in de zin van de Boswet - liggen.
3. Natuurterreinen: niet-beboste natuurlijke of half-natuurlijke terreinen, die veelal van belang zijn vanuit een oogpunt van natuur- en landschapsschoon of vanwege hun natuurwetenschappelijke betekenis.

Het onderzoek is vooral gericht op het verschaffen van informatie over het personeelsbestand ten behoeve van beplantingen,

1) Voor een uitgebreid verslag zie: Spierings, drs. C.J.M. en Vos, J.F. LEI-publikatie No. 2.94, mei 1977.

bossen en natuurterreinen. Daarbij komt zowel de leidinggevende als de uitvoerende arbeid ter sprake.

De resultaten van het onderzoek naar het personeelsbestand in de groene sector zijn neergelegd in enkele deelrapporten. Dit rapport handelt over het personeel van hoveniers- en groenvoorzieningsbedrijven.

Om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van het personeelsbestand zijn gegevens verzameld over de situatie in 1972, 1974 en 1976. Het betreft de volgende gegevens:

- het aantal personen werkzaam ten behoeve van beplantingen, bossen en natuurterreinen;
- de functie en het niveau waarop men werkzaam is;
- de leeftijd;
- de opleiding;
- de aard en de uitvoering van de werkzaamheden;
- de samenstelling van het machinepark.

Uitgangspunt voor de inventarisatie is geweest de registratie van ongeveer 1400 bedrijven bij het Produktschap voor Siergewassen, met inbegrip van de Kring Hoveniers. Daarvan zijn de bedrijven, georganiseerd in de A.T.G. (Aannemers van Terreinvertzorging en Groenvoorziening) of N.O.G. (Nederlandse Organisatie van Groenvoorzieners) 1) evenals de cultuurmaatschappijen, door middel van een mondelinge enquête en volledig in het onderzoek opgenomen (grotere bedrijven).

Langs schriftelijke weg en steekproefsgewijs zijn de overige bedrijven (Kring Hoveniers, Produktschap voor Siergewassen) opgenomen; een aantal hiervan viel buiten de termen van het onderzoek o.m. vanwege de andere aard van het bedrijf (bloemisterij, boomkwekerij). Dat houdt in dat er van deze overige bedrijven ongeveer 1090 in het onderzoek passen. Te zamen met de 139 grotere bedrijven is dat ruim 1200 hoveniers- en groenvoorzieningsbedrijven in Nederland. De gepresenteerde cijfers hebben daarop betrekking. De verzameling van de gegevens werd begin 1976 afgesloten.

2. Bedrijven, specialisatie en opdrachtgevers

De betreffende particuliere hoveniersbedrijven, aannemers van terrein- en groenvoorziening, beplantingsaannemers en cultuurmaatschappijen komen verspreid voor over Nederland met een concentratie in het westen van het land. Het werkgebied hoeft niet regionaal beperkt te zijn, maar voor de meeste met name kleinere bedrijven is dat wel het geval.

1) Met ingang van 1 januari 1977 zijn de N.O.G. en de Kring Hoveniers samengegaan in een nieuwe kring, namelijk de Kring Tuin- en Landschapsvoorziening.

Spreiding van de bedrijven naar regio

Regio	Grotere bedrijven	Kleinere bedrijven	Totaal	
Noorden	15%	7%	8%	97
Oosten	19%	20%	20%	247
Westen	44%	52%	51%	625
Zuiden	22%	21%	21%	258
Totaal	100% (139)	100% (1088)	100%	(1227)

Vooraf van de kleinere bedrijven ligt het werkpakket volledig in de groene sector. Bij een aantal grotere bedrijven (17%) neemt het cultuurtechnische en/of civieltechnische werk de belangrijkste plaats in, hoewel het aandeel van de groene sector op zichzelf nog vrij groot kan zijn.

Rond 10% van de grotere en rond 20% van de kleinere bedrijven zijn gespecialiseerd in één bepaald onderdeel van werkzaamheden, namelijk aanleg of onderhoud. Het merendeel van de kleinere bedrijven houdt zich zowel met aanleg als onderhoud bezig, terwijl dat van de grotere bedrijven amper de helft is. In de periode 1972-1976 is het aantal kleinere bedrijven dat is gespecialiseerd in aanleg en onderhoud iets teruggelopen.

Van de kleinere bedrijven werkt 58% uitsluitend voor particulieren en 42% voor particulieren en overheden, van de grotere bedrijven resp. 22% en 58% (20% uitsluitend werkzaam t.b.v. overheden). Een en ander zal voor een belangrijk deel verband houden met de omvang en de aard van de opdrachten.

Van de in het westen gevestigde bedrijven werkt 65% uitsluitend voor particulieren, terwijl in het noorden 64% en in het zuiden 56% van de bedrijven zowel voor particulieren als voor overheden werkzaam zijn.

In de periode 1972-1974 is het percentage kleinere bedrijven dat opdrachten uitvoert voor overheden gestegen. In 1976 was dit percentage weer enigszins lager dan in 1974. Voor de grotere bedrijven is de situatie wat de opdrachtgever betreft in de periode 1972-1976 niet gewijzigd.

3. Werkzaamheden

In 1976 verrichtte 78% van de grotere en 42% van de kleinere bedrijven werkzaamheden in beplantingen ten behoeve van overheden. Dat kwam in hoofdzaak neer op aanleg en onderhoud, vooral bij de grotere bedrijven. Verder werden door een aantal bedrijven tekenwerk of calculaties uitgevoerd.

Wat de kleinere bedrijven betreft, was de situatie in 1974

nagenoeg gelijk aan die in 1972, maar van de grotere bedrijven werkte in 1974 een groter percentage voor de overheden dan in 1972. In de periode 1974-1976 zijn de werkzaamheden voor de overheden door de grotere bedrijven wat verder toegenomen. Van de kleinere bedrijven is bij 30% een vermindering van het werk in beplantingen voor de overheden opgetreden.

De meeste bedrijven waren in 1974 werkzaam bij de aanleg en het onderhoud van beplantingen voor particulieren. Ook het tekenwerk en het maken van calculaties komt op vrij veel bedrijven voor. Deze situatie was voor de kleinere bedrijven vrijwel gelijk aan die in 1972, terwijl bij een aantal grotere bedrijven het gehele werkpakket in 1974 omvangrijker was dan in 1972. In de periode 1974-1976 is op diverse grotere bedrijven de hoeveelheid werk toegenomen, en op een iets geringer aantal bedrijven afgenomen. Voor een vierde van de kleinere bedrijven is het werk in beplantingen voor overheden verminderd.

Voor zover er in bossen of natuurterreinen werkzaamheden worden verricht - planten en dunnen en soms ook wel het onderhoud van wegen en waterlopen - wordt dat door enkele grotere bedrijven uitgevoerd.

Uitbesteding van werkzaamheden in de groene sector aan andere bedrijven, met name loonwerkers, vond vrijwel alleen bij een aantal (34%) grotere bedrijven plaats van o.m. aanleg en onderhoud. Dat heeft omgerekend in totaal 175 manjaren (excl. dubbeltellingen) gevraagd. In de periode 1972-1976 is de omvang van het werk gestegen.

4. Bedrijfsleiding (incl. eigenaren)

Tot de bedrijfsleiding zijn personen gerekend die belast zijn met of betrokken zijn bij de algemene leiding of planning van het bedrijf. Daarvan kwamen er begin 1976 243 voor op de grotere bedrijven en 1288 - in hoofdzaak bedrijfshoofden - op de kleinere bedrijven. Op 44% van de kleinere bedrijven komt overigens geen personeel voor.

Op de grotere bedrijven was 62% en op de kleinere 49% van de bedrijfsleiders jonger dan 45 jaar en 30% resp. 27% 45-60 jaar.

Leeftijd van de bedrijfsleiders

Bedrijven	Tot 45 jaar	45-60 jaar	60 jaar of ouder	Onbe- kend	Aantal bedrijfs- leiders
Grotere bedrijven	62%	30%	8%	-	243
Kleinere bedrijven	49%	27%	14%	10%	1288
Totaal	<u>51%</u> (779)	<u>28%</u> (424)	<u>13%</u> (200)	<u>8%</u> (128)	<u>(1531)</u>

De aard van de genoten opleiding loopt nogal uiteen. Bij de kleinere bedrijven ligt het accent bij een lagere beroepsopleiding (agrarisch dagonderwijs, hoveniersopleiding). Bij de grotere bedrijven heeft 32% een middelbare en 26% een hogere of academische opleiding gevolgd.

Opleiding van de bedrijfsleiders

Bedrijven	Academisch	Hoger	Middelbaar	Lager	Onbekend	Aantal bedrijfsleiders
Grotere bedrijven	5%	21%	32%	41%	1%	243
Kleinere bedrijven	-	4%	20%	57%	19%	1288
Totaal	1%	7%	22%	54%	16%	
	(12)	(104)	(334)	(831)	(250)	(1531)

Niet alle bedrijfsleiders hebben een volledige dagtaak in de groene sector. Van de kleinere bedrijven heeft 84% en van de grotere 63% een volledige of nagenoeg volledige dagtaak. Somming van de aan de groene sector bestede arbeidstijd levert voor de grotere bedrijven 181 manjaren op en voor de kleinere bedrijven naar schatting 1100.

In de periode 1972-1976 veranderde het aantal bedrijfsleiders op de kleinere bedrijven nauwelijks, terwijl op de grotere een stijging optrad van 228 tot 243 personen. Het in 1976 aanwezige aantal was in vrijwel alle gevallen toereikend. Alleen op enkele grotere bedrijven zouden in totaal tien bedrijfsleiders méér wenselijk zijn.

5. Werkleiding

Tot de werkleiding zijn degenen gerekend die belast zijn met de leiding en het toezicht bij de uitvoering van de werkzaamheden. Begin 1976 waren er 181 werkleiders op grotere bedrijven (in 1972 166) waarbij drie vierde jonger was dan 45 jaar en 5% 60 jaar of ouder was. De helft van de werkleiders heeft een middelbare opleiding gevolgd en 37% een lagere opleiding. Op de kleinere bedrijven komen doorgaans geen werkleiders voor, zodat in de praktijk het bedrijfshoofd zelf alle leiding heeft.

Op drie vierde van de grotere bedrijven met één bedrijfsleider treft men geen werkleider aan. Is er sprake van twee of meer bedrijfsleiders dan komt op ruim de helft ervan geen werkleider voor.

Bedrijfsleiders en werkleiders op grotere bedrijven

Bedrijven met bedrijfsleiders	Bedrijven met werkleiders				Aantal bedrijven
	geen	1	2 t/m 4	5 e.m.	
Een	77%	8%	11%	4%	74
Twee of meer	55%	12%	16%	17%	65
Totaal	67%	10%	13%	10%	139

Zestig procent van de werkleiders is volledig of nagenoeg volledig betrokken bij het werk in de groene sector. De totale aan deze sector bestede arbeidstijd bedroeg 126 manjaren. Op 15% van de bedrijven was dat minder dan één manjaar.

Op 9% van de bedrijven werd het bestaande aantal werkleiders ontoereikend geacht en vond men een uitbreiding wenselijk met in totaal 16 werkleiders.

6. Uitvoerend en overig personeel

Begin 1976 waren bijna 3000 personen op de grotere en naar schatting ruim 1900 op de kleinere bedrijven regelmatig werkzaam. Nagenoeg allen werkten in beplantingen. Rond 40% van het regelmatig uitvoerend personeel werkt bij bedrijven in het westen en slechts 15% in het noorden. Van de kleinere bedrijven had 44% (ledenbestand Produktschap voor Siergewassen, ten dele ook van de Kring Hoveniers) geen personeel in dienst. Van de grotere bedrijven had in 1976 59% tien man of meer regelmatig uitvoerend personeel in dienst. Vooral de grotere bedrijven die opdrachten voor overheden uitvoeren, hebben relatief veel personeel. Voor zover de kleinere bedrijven personeel hebben, betreft het meestal maximaal vijf werknemers.

Van het regelmatig uitvoerend personeel was een vierde jonger dan 25 jaar en 44% 25-45 jaar. Zeven procent was 60 jaar of ouder. Het personeel op de grotere bedrijven was in doorsnee iets ouder dan op de kleinere.

Leeftijd van het regelmatig werkzaam uitvoerend personeel

Bedrijven	Tot 25 jaar	25-45 jaar	45-60 jaar	60 of ouder	Onbe- kend	Aantal personen
Grotere bedrijven	24%	41%	24%	8%	3%	2975
Kleinere bedrijven	27%	48%	9%	6%	10%	1952
Totaal	25% (1232)	44% (2148)	18% (891)	7% (348)	6% (308)	4927

Bijna een vijfde van alle regelmatig werkzame uitvoerende personeelsleden heeft voortgezet dagonderwijs gevolgd en eveneens een vijfde deel een of meer cursussen. De overigen hebben alleen de lagere school gehad. Het verschil tussen het personeel op de grotere en kleinere bedrijven is in dit opzicht verhoudingsgewijs tamelijk klein.

De in het onderzoek betrokken bedrijven hadden in 1972 rond 4400 personen in dienst. De toeneming heeft zich zowel op de grotere als de kleinere bedrijven voorgedaan. Van de grotere bedrijven wenst 17% een uitbreiding met in totaal 140 man en van de kleinere bedrijven 14% met naar schatting 200 man. De gewenste uitbreiding heeft vooral betrekking op het westen en in mindere mate op het zuiden.

Op 32% van de grotere bedrijven waren bijna 750 personen werkzaam, die incidenteel werk verrichtten (seizoenkrachten, part-timers) en rond 440 in A.W.-verband (tijdelijke terwerkstelling). Op de kleine bedrijven is dat 9% met in totaal 120 man. Personeel werkzaam in A.W.-verband treft men vooral aan in het noorden en zuiden. Omgerekend in manjaren komt de groep niet-regelmatig werkzaam personeel neer op ongeveer 540 manjaren, ofwel 10% van het totaal aantal.

Tot het overig personeel zijn gerekend: ontwerpers of tekenaars (44%), calculators of werkvoorbereiders (16%), personeel voor het onderhoud van speelwerktuigen en van machines. In totaal betreft het 162 personen (1972 : 120), nagenoeg uitsluitend op de grotere bedrijven. Vrijwel allen zijn jonger dan 60 jaar en hebben een lagere (43%) of middelbare beroepsopleiding (38%) gevolgd. Van het overig personeel is 81% meer dan de helft van de arbeidstijd werkzaam t.b.v. de groene sector. Op nagenoeg alle grotere bedrijven vond men dat er voldoende "overig" personeel werkte.

7. Werktuigen en machines

Het machinepark ten behoeve van vervoer en tractie (busjes, landrover of unimog, twee- en vierwielige trekkers) is sinds 1972 enigszins uitgebreid. Voor de grondbewerkingsmachines geldt ongeveer hetzelfde. In 1976 was de situatie vrijwel gelijk aan die in 1974.

In de periode 1972-1974 is het aantal werktuigen en machines voor het werk op grasvelden gestegen, met name het aantal grotere grasmaaiers. Het aantal enkelvoudige grasmaaiers was in 1976 echter iets geringer dan in 1974, maar het aantal grotere machines was toegenomen. Ook het aantal beluchtingsmachines nam iets toe. Het aantal overige machines bleef gelijk.

De motorzaag en de gemotoriseerde heggenschaar zijn de meest

voorkomende werktuigen t.b.v. beplantingen. Tot 1974 nam het aantal toe, terwijl in de periode 1974-1976 een lichte daling intrad. Tot 1974 is het aantal rugspuiten toegenomen, maar sindsdien vrijwel constant gebleven. De overige spuit-, sproei- en strooiapparatuur nam na een aanvankelijke stijging na 1974 weer enigszins af.

Slotopmerkingen

Bijna al het personeel van hoveniers- en groenvoorzieningsbedrijven is werkzaam in beplantingen. Slechts een klein deel van naar schatting 150 man uitvoerend personeel werkt in bossen en/of natuurterreinen. Het totale personeelsbestand van hoveniers- en groenvoorzieningsbedrijven omvatte begin 1976 de volgende categorieën:

Personeelsbestand van hoveniers- en groenvoorzieningsbedrijven	aantal personen	aantal manjaren
bedrijfsleiders 1)	1531	1281
werkleiders	181	126
regelmatig werkzaam uitvoerend personeel	4927	4927
niet-regelmatig werkzaam uitvoerend personeel	866	262
onderhoudspersoneel, ontwerpers, tekenaars e.d.	162	140
personen in A.W.-verband of E-regeling	441	275

1) Inclusief bedrijfshoofden.

Tot 1980 beëindigen in totaal 350 man uitvoerend personeel het beroep wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Tevens zullen als gevolg van overlijden en arbeidsongeschiktheid in deze periode ruim 200 arbeidsplaatsen vrijkomen. Daarnaast zullen als gevolg van beroepsverandering naar schatting 200 arbeidsplaatsen openvallen. Dit betekent dat tot 1980 in totaal ongeveer 750 arbeidsplaatsen in de uitvoerende sfeer vrij zullen komen.

Op de meeste hoveniers- en groenvoorzieningsbedrijven acht men het personeelsbestand toereikend. Voor zover men uitbreiding wenst, slaat dat met circa 350 man met name op het uitvoerend personeel. Een en ander onder invloed van een toenemende hoeveelheid werk in de beplantingen van rijk, provincies, gemeenten, bedrijven, instellingen of particulieren.

Of en in welke mate de door beroepsbeëindiging (pensionering, overlijden, arbeidsongeschiktheid) en beroepsverandering vrijkomende of door een gewenst geachte uitbreiding te creëren arbeidsplaatsen zullen worden opgevuld, hangt o.m. af van de mate waarin machines met een grotere capaciteit worden ingezet, de mate van extensivering van het onderhoud en de benutting van het machinepark. Een rol spelen ook de stijgende loonkosten, welke kunnen leiden tot een verdergaande arbeidsrationalisatie en mechanisatie.

Van overwegende betekenis voor de ontwikkeling in de komende jaren, is de vraag of rijk, provincies en gemeenten het areaal beplantingen en de daarin aan te brengen voorzieningen uitbreiden

en in hoeverre zij werkzaamheden uitbesteden aan hoveniers- en groenvoorzieningsbedrijven, aan loonwerkers en aannemersbedrijven of aan werkvoorzieningschappen.

Een belangrijk punt is eveneens in welke mate - vooral van gemeentezijde - personeel wordt ingeschakeld in A.W.-verband, volgens een E-regeling of in W.S.W.-verband. Of op deze wijze aan de arbeidsbehoefte bij de aanleg en het onderhoud van gras- en sportvelden, parken en plantsoenen kan worden voldaan, blijft echter de vraag. Een nadere bezinning hieromtrent is wenselijk, waarbij kosten- en werkgelegenheidsaspecten, zowel bij de gemeenten als bij de hoveniers- en groenvoorzieningsbedrijven, werkvoorzieningschappen e.d. een belangrijke rol spelen. Bovendien zal van belang zijn de aard en de kwaliteit van het werk, de zwaarte van het werk en de beschikbaarheid van arbeidskrachten.

De wijze waarop in de kwantitatieve en kwalitatieve behoefte aan personeel is te voorzien, komt ter sprake in de tweede fase van het onderzoek waarin een vooruitberekening wordt gemaakt over het totale personeelsbestand in de groene sector tot 1985.